

آشنایی با نهادهای سازمان ملل

منشور سازمان ملل متحد (UNO)، از ۲۵ آوریل تا ۲۶ ژوئن ۱۹۴۵، در کنفرانسی با شرکت ملتهایی تدوین شد که به طور رسمی بر ضد دولتهای محور، پیش از اول مارس ۱۹۴۵ به مبارزه برخاسته بودند. هدف این ملتها آن بود که با تداوم بخشیدن به اتحادی که به رغم اختلافات، در تمام طول جنگ جهانی دوم، حفظ شده بود، ابزاری برای حفظ صلح تازه به دست آمده و اداره آن بیافرینند.

این منشور که در ۲۴ اکتبر ۱۹۴۵ به تصویب بیشتر کشورهای امضاکننده رسید، بازتاب دهنده اراده این کشورها به تلاش در راه حفظ صلح برای تضمین رعایت حقوق بشر، «پیشرفت اجتماعی» و «بهترین اوضاع زندگی در آزادی فزاینده» بود. برای دستیابی به این هدف، چهارچوبی برای همکاری بین المللی عرضه می کرد که در تاریخ بشر بی سابقه بود.

سازمان ملل که مرکز آن در نیویورک (ایالات متحده امریکا) قرار دارد، به روی تمام دولتهایی گشوده است که علاوه بر درخواست عضویت، تعهدات منشور آن را می پذیرند و اراده و ابزارهای برآوردن آنها را دارند. سازمان ملل بر اساس منشور خود، دارای شش بخش اصلی است. این بخشها می توانند برنامه ها و سازمانهایی را برای پیشبرد و وظایف خود ایجاد کنند و نیز بیمانهایی همکاری با نهادهای بین المللی قدیم یا جدید ببندند که پس از امضای تفاهم نامه به مقام «نهاد تخصصی» دست می یابند (نگاه کنید به نمودار تشکیلاتی، صفحات ۳۰ و ۳۱).

بخشهای اصلی

توصیه شورای امنیت - انتخاب می کند و درباره هر مسئله یا امری به بحث می پردازد که در چهارچوب منشورش باشد یا به صلاحیتها و وظایف یکی از بخشهای سازمان ملل متحد مربوط شود. اما مجاز نیست که درباره نظارت مورد بحث شورای امنیت قطعنامه صادر کند.

تصمیمات مجمع عمومی از نظر حقوقی الزام آور نیستند، اما افکار جهانی را درباره مسائل مهم بین المللی بیان می کنند و از پشتوانه قدرت معنوی جامعه بین المللی برخوردارند. فعالیتهای سازمان ملل متحد حاصل اراده اکثریت دولتهای عضو است که در قطعنامه های مجمع عمومی بیان می شود.

●●●●●

شورای امنیت این شورا که در ۱۲ ژانویه ۱۹۴۶

می یابد. اما جلسات فوق العاده این مجمع، در تاریخی دیگر و مکانی غیر از نیویورک نیز امکان پذیر است.

در طول جلسه عادی، مجمع عمومی، مسائل مختلف را در جلسات عمومی و در کمیسیونهای بررسی می کند. علاوه بر کمیسیونهای سیاستهای ویژه و استعمارزدایی، اکنون پنج کمیسیون بزرگ دیگر نیز وجود دارند که به موضوعات زیر می پردازند: خلع سلاح و امنیت بین المللی، مسائل اقتصادی و مالی، مسائل اجتماعی و انسان دوستانه و فرهنگی، مسائل اداری و بودجه ای، مسائل حقوقی.

مجمع عمومی بودجه سازمان را تصویب می کند، به بررسی گزارشهای دیگر بخشهای سازمان ملل متحد می پردازد، در صورت لزوم اعضای این بخشها را برمیگزیند، دبیرکل را - به

●●●●●
مجمع عمومی، نخستین گردهمایی این مجمع از ۱۰ ژانویه تا ۱۴ فوریه ۱۹۴۶، با شرکت نمایندگان تمام دولتهای عضو سازمان ملل متحد در لندن برگزار شد. مجمع فوق، نهاد مشورتی اصلی سازمان است و تصمیماتش با اکثریت نسبی (و در مورد مسائل مهم با دوسوم آرا) اعتبار دارد. هر عضوی - صرف نظر از وسعت و ثروت - فقط یک رای دارد. مجمع به توصیه شورای امنیت، درباره پذیرش اعضای جدید تصمیم گیری می کند. شمار دولتهای عضو آن از ۷۶ کشور در ۱۹۵۵ به ۱۲۷ در ۱۹۷۰، ۱۵۴ در ۱۹۸۰ و اکنون به ۱۸۵ کشور رسیده است.

گردهماییهای مجمع عمومی سالیانه برگزار می شود. در اصل، جلسه عادی در سومین سه شنبه ماه سپتامبر آغاز می شود و تا نیمه دسامبر ادامه

تأسیس شده، پانزده عضو دارد که پنج عضو آن براساس منشور سازمان، دائمی هستند (چین، آمریکا، فرانسه، انگلستان و روسیه) و ده عضو را نیز مجمع عمومی در دو گروه پنج نفره برای مدت دو سال برمی‌گزیند.

شورای امنیت که بخش اصلی سازمان است، به نحوی سازماندهی شده است که بتواند پیوسته وظایف خود را انجام دهد و در صورت لزوم، در جایی غیر از مرکز اصلی سازمان تشکیل جلسه دهد. این شورا یگانه نهادی است که قدرت اعمال زور دارد، حکم محکومیت صادر می‌کند. به تصمیم‌گیریهای الزامی و اجبار آور و مجازاتهای اقتصادی می‌پردازد، با نیروهای مسلحی که دولتهای عضو در اختیارش گذاشته‌اند، به مداخله نظامی در مناطق بحرانی دست می‌زند و مسئولیت حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را برعهده دارد.

شورای امنیت یگانه بخش سازمان ملل است که اصل برابری دولتها را با «قاعده وحدت نظر قدرتهای بزرگ» (حق و تو) زیر پا گذاشته است. براساس این حق، رأی منفی یکی از پنج عضو دائمی شورا برای رد تصمیمی که با موافقت چهارده عضو دیگر رو به رو شده، کافی است - البته جز در مورد مسائل آیین‌نامه‌ای.

●●●●●

شورای اقتصادی و اجتماعی، این شورا که در ۱۳ ژانویه ۱۹۴۶ تأسیس شده، ۵۴ عضو دارد که برای سه سال برگزیده می‌شوند (سالانه ۱۸ عضو آن تغییر می‌یابد) و سالی یک بار، به مدت پنج هفته تشکیل جلسه می‌دهند. صلاحیتهای آن، تمام عرصه‌های همکاری اقتصادی و اجتماعی را دربرمی‌گیرد. کارهای جاری آن را نهادهای فرعی - از جمله نهادهای زیر - انجام می‌دهند:

■ نه کمیسیون و کمیته فنی که بویژه مسئول مسائل مربوط به آمار، جمعیت و توسعه، توسعه اجتماعی، حقوق بشر، وضعیت زنان، مواد مخدر، علم و تکنولوژی در خدمت توسعه، توسعه پایدار، پیشگیری از وقوع جرم، و عدالت جزایی هستند؛

■ پنج کمیسیون منطقه‌ای که مهمترین ابزار برای تمرکززدایی فعالیتهای ملل متحد در عرصه اقتصادی و اجتماعی هستند؛ دفترهای این کمیسیونها، برای آفریقا، در آدیس آبابا (اتیوپی)،

برای امریکای لاتین و کشورهای حوزه کارائیب، در سانتیاگو (شیلی)، برای آسیای شرقی و اقیانوس آرام، در بانکوک (تایلند)، برای اروپا، در ژنو (سوئیس)، و برای آسیای غربی، در عمان (اردن) قرار دارند؛

■ هفت کمیته دائمی، گروه کار و هیئتهای کارشناسی که مسئول برنامه و هماهنگی، منابع طبیعی، مذاکره با سازمانهای غیردولتی^۲ و نهادهای بین دولتی، برنامه‌ریزی توسعه، همکاری بین‌المللی در امور مالیاتی، مسائل حمل و نقل کالاهای خطرناک، مسائل اداری و مالی عمومی سازمان ملل متحد هستند؛ از رهگذر همین شورا است که نهادهای تخصصی سازمان ملل، اقدامات خود را هماهنگ می‌سازند.

●●●●●

شورای سرپرستی، وظیفه این شورا، که هم‌اکنون زیر مسئولیت شورای امنیت است، نظارت بر اداره سرزمینهای تحت قیمومیت و کمک به تحول آنها به سوی استقلال بوده است. این شورا به هدفهای خود رسیده است: آخرین سرزمینهای تحت قیمومیت - یازده جزیره پالاو - در ۱۹۹۴ به عضویت سازمان ملل پذیرفته شدند. دیگر سرزمینهای تحت قیمومیت که بیشتر آنها در آفریقا و اقیانوس آرام قرار داشتند، با تشکیل دولتهای مجزا یا پیوستن به کشورهای مستقل مجاور خود به استقلال دست یافته‌اند.

●●●●●

دیوان داوری بین‌المللی، این دیوان که در لاهه (هلند) مستقر است، در ۶ فوریه ۱۹۴۶ تأسیس شد. این دیوان نهاد قضایی اصلی سازمان ملل و جزء جدایی‌ناپذیر منشور آن است. دیوان بین‌المللی داوری از ۱۵ قاضی تشکیل شده است که برای ۹ سال برگزیده می‌شوند. این قضات را مجمع عمومی و شورای امنیت، براساس صلاحیتهای و نه ملیت آنان برمی‌گزیند - اما در هر حال نباید از یک کشور بیش از یک تبعه عضو این دیوان باشد. قضات در طول مدت مأموریت خود نباید به هیچ کار دیگری بپردازند.

دیوان به حل اختلافات حقوقی بین دولتهای می‌پردازد که مسائل مورد اختلافشان را به آن محول می‌کنند. احکام این دیوان برای طرفهایی که حکمیت آن را پذیرفته‌اند، الزام آور است.

این دیوان همچنین در مورد تمام مسائل حقوقی، قضایی یا قانونی در مجمع عمومی، شورای امنیت یا هر یک از بخشهای فرعی و نهادهای تخصصی ملل متحد، نقش نهاد مشورتی را ایفا می‌کند. نشانی مرکز این دیوان:

Palaix de La Paix, 2517 KJ La Haye,
Pays-Bas (Netherlands)
تلفن: 302 23 23 (31-70)
فاکس: 364 99 28 (31-70)
تلکس: 32 323 ICJNL

تلگراف: INTERCOURT THE HAGUE

●●●●●

دبیرخانه، در خدمت دیگر بخشهای سازمان ملل است و برنامه‌ها و سیاستهای آنها را اجرا می‌کند؛ به بررسی گرایشها و مسائل اقتصادی و اجتماعی جهانی می‌پردازد، تحلیلهایی تدوین می‌کند، کنفرانسها را سازماندهی می‌کند، بر اجرای تصمیمات بخشهای سازمان ملل متحد نظارت دارد، اسناد را ترجمه، و برنامه‌های خبری درباره فعالیتهای سازمان عرضه می‌کند. ماده ۱۰۰ منشور، کارکنان دبیرخانه را ملزم می‌سازد که از نظرخواهی و گرفتن رهنمود از هر حکومت یا قدرتی بیرون از سازمان خودداری ورزند.

عالیترین مقام سازمان، دبیرکل است که مجمع عمومی به توصیه شورای امنیت او را برای پنج سال برمی‌گزیند. علاوه بر وظایف اداری (انتخاب کارکنان، شرکت در جلسات گوناگون بخشهای سازمان، تدوین و تصویب بودجه)

می‌تواند توجه شورای امنیت را به هر مسئله‌ای جلب کند که به نظر او، تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی است. بخشهای سازمان ملل غالباً مأموریتهای مختلفی را به عهده وی می‌گذارند که بویژه ماهیت سیاسی، دیپلماتیک یا آشتی‌جویانه دارند. هر ساله درباره فعالیت سازمان و برنامه‌های سال آینده آن گزارشی را تنظیم می‌کند. ■

۱. این تاریخ، هر سال، به‌عنوان روز ملل متحد جشن گرفته می‌شود.

۲. بیش از ۹۰۰ سازمان غیردولتی به عضویت مشورتی این شورا پذیرفته شده‌اند.